

TivoliVredenburg,
28 september 2017

 Dag van de
Rechtspraak
2017

DE ROBOTRECHTER
Objectief en efficiënt

IN HET BREIN
VAN DE RECHTER

HET DIGITALE
PORTAAL

VIRTUEEL RECHT
Vloggen, social media,
virtual reality

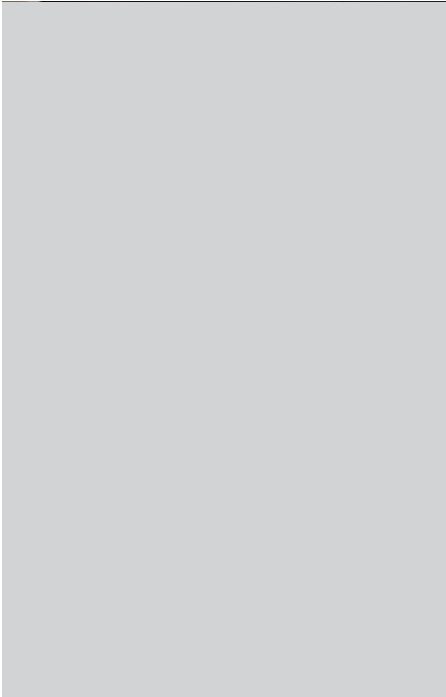

DE PROFESSIONELE RECHTER
Hoe blijven we aan de top van
de wereld?

RECHTER VAN DE TOEKOMST

Rechtspraaklezing Lord Thomas

'Rechtspraak gekleineerd'

In tijden van populisme loopt de rechterlijke macht als hoeder van de rechtsstaat het gevaar gekleineerd te worden.

> Napraten met Lord Thomas

Dit zei Lord Chief Justice of England and Wales John Thomas tijdens de traditionele Rechtspraaklezing. De hoogste rechter van Engeland en Wales refereerde aan verschillende landen waar rechters onder vuur liggen: Turkije, Polen, de Verenigde Staten. Hij ging ook uitgebreid in op zijn eigen land. Toen rechters, waaronder Thomas, bepaalden dat er alleen een Brexit mogelijk was als het parlement daarmee instemde, maakte de krant *The Daily Mail* rechters uit voor 'vijanden van het volk'. Thomas uitte scherpe kritiek op het feit dat de minister van Justitie daartegen niet in het geweer kwam.

[> Lees verder](#)

> Rechtspraaklezingen

Sinds 2006 wordt jaarlijks een Rechtspraaklezing uitgesproken. Een prominent wordt gevraagd die lezing te verzorgen. Ze zijn allemaal terug te lezen.

Frits Bakker

'Terug naar rechter van vlees en bloed'

De techniek gaat de Rechtspraak in staat stellen onderscheid te maken tussen zaken die veel tijd en aandacht van de rechter nodig hebben, en de zaken waarbij dat veel minder of zelfs niet geldt.

Dat zei Frits Bakker, voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, tijdens de Dag van de rechtspraak. Hierdoor krijgen rechters de tijd en ruimte om, als dat nodig is, méér te doen dan alleen een juridisch juist oordeel vellen. Betrokkenen en maatschappij zijn immers gebaat bij duurzame oplossingen. 'Als de rechterlijke beslissing draait om de inhoudelijke beoordeling van feiten en conflict, wil de burger dat hij gezien en gehoord wordt. Dat is hard nodig. En als de rechterlijke beslissing een routinematige beslissing is, wil de burger snel, efficiënt en goedkoop door het proces worden geleid.'

[> Lees verder](#)

'Vertrouwen in rechtspraak groter door digitalisering'

Digitaal procederen is in Nederland een nieuw verschijnsel, maar in Zuid-Korea weten de rechters inmiddels niet beter. Dankzij dichtbevolkte steden, het hoge percentage kabelaan sluitingen én de steun van de Supreme Court digitaliseerden de Koreanen de rechtspraak al tien jaar geleden. Arrondissementsrechter Jiyoung Lee weet inmiddels niet beter: rechtspreken is beeldschermwerk.

Zij is niet blind voor de negatieve kanten van digitalisering, maar de voordelen hebben de overhand: toegankelijkheid, transparantie, snelheid, efficiency en het vertrouwen in de rechtspraak. Ter geruststelling zei Lee: 'Het systeem waar tien jaar geleden mee begonnen, is niet het systeem dat we nu hebben.'

> [Lees het interview met Jiyoung Lee op rechtspraak.nl](#)

Het brein van de rechter

Rechters laten altijd de feiten voor zich spreken en nemen op grond daarvan beslissingen. Toch? Dave van Toor, als psycholoog verbonden aan de Universiteit van Bielefeld, deelde tijdens de workshop 'Het brein van de rechter' enkele speldenprikken uit die uitnodigen tot nadenken.

Speldenprik 1: subtiele manipulatie kan iedereen gebeuren. Ook rechters, ook in een rechtszaal. Denk aan het verschijnsel 'priming', waar in de reclamewereld veelvuldig gebruik van wordt gemaakt: informatie die korte tijd wordt aangeboden, sla je onbewust op. Later voelt vergelijkbare informatie vertrouwd aan, zonder dat we weten waarom. Het roept de vraag op welk effect dit heeft in het oordeel van de rechter.

Speldenprik 2: Je hebt energie nodig om een andere beslissing dan een standaard-beslissing te nemen. Naarmate je energieniveau zakt, neem je eerder een standaard-beslissing. Van Toor deed daarom een oproep: kun je iets anders doen in het proces en spelen met bewuste en onbewuste processen?

Hij deed ook een suggestie: verandering geeft energie, en creëert ruimte voor andere beslissingen.

LexiQ

Kan een computer ook wat de rechter kan? Het bedrijfje LexiQ ging de uitdaging aan. De Rechtspraak legde 2 zaken voor: Een arbeidszaak waar een financieel directeur de ontbinding van zijn arbeidsovereenkomst aanvecht en een verkeerszaak waarbij een man een rotonde niet rechtsom maar linksom nam. Kijk of het oordeel van de computer anders is dan dat van de rechter.

Dagvoorzitter Annechien Steenhuizen

Robot op de stoel van de rechter

Kan een robot op enig moment op de stoel van de rechter gaan zitten? Dat was de centrale vraag bij de workshop 'Mr. Robot'.

Professor Jaap van den Herik stelde dat we in een 'overgangspositie zitten, waarin de balans tussen de intelligentie van mensen en die van de computer verschuift'. Computers kunnen veel, maar (nog?) niet alles. Zo zijn er vage normen als 'redelijkheid' en 'billijkheid': rechters kunnen daarmee uit de voeten, computers niet. Maar dat computers een eind gaan komen, óók als er moet worden geïnterpreteerd, is wel zeker.

Nabijheid in de toekomst

Geeft innovatie de mogelijkheid de nabijheid van de rechter te versterken? Daar ging de workshop 'Nabijheid in de toekomst' over. Wat waren de conclusies?

In eenvoudige zaken waarbij weinig emoties spelen, vinden rechtzoekenden het prettig en makkelijk om digitaal hun rechtszaak te starten. Misschien willen ze de zitting bijwonen via Skype. Bij ingewikkelde, emotionele zaken wil de rechtzoekende juist zijn verhaal doen bij een rechter van vlees en bloed. Ook de rechter wil in dat soort zaken aan de partijen 'kunnen ruiken'.

Moet een rechtszaak altijd plaatsvinden in een gerechtsgebouw? Nee! Soms is het juist beter om op locatie recht te spreken. Behandel bijvoorbeeld zaken over spijbelen of pesten op school. Een kans voor de toekomst is om gebouwen met meerdere (overheid)organisaties te delen en zo rechtspraak dichtbij huis te bieden. En nóg een stap verder: ga als rechter op pad in een 'mobiele rechtbank'. De politie en gemeenten doen hier al ervaring mee op.

Professor Jan Scholtes liet zien wat zijn bedrijf Zylab doet op het gebied van kunstmatige intelligentie en *text-mining*: het met ICT-middelen gegevens halen uit enorme bestanden. Hij liet zien dat Zylab een advocatenkantoor had verslagen: advocaten van het beste Nederlandse advocatenkantoor vonden in een bepaalde casus 300 relevante documenten in een set van 600.000 documenten. ZyLAB gebruikte deze 300 documenten om de computer te trainen. Vervolgens werden met *machine learning* nog eens 345 relevante documenten gevonden. De advocaten waren het eens met de conclusie van de computer.

'Ik zit in de hemel, mijn collega's in de gevangenis'

Nederlandse rechters praten over innovatie en hun rol in de toekomst. Collega's uit Turkije en Polen hebben heel andere zorgen.

Rechter Darius Mazur is geen bangerik. In een [openhartig interview](#) vertelde hij over de ondermijning van de rechtsstaat in Polen, en ook bij de workshop 'Rechters onder druk' wond hij er geen doekjes om. 'Doorgaans zeg ik op gelegenheden als deze dat ik mijn land vertegenwoordig, maar ik denk niet dat ik dat nu kan zeggen. Onze regering, nota bene geleid door de Partij van Recht en Rechtvaardigheid, vestigt een autoritair bewind en wil de onafhankelijke rechtspraak elimineren. De democratie is alleen maar een façade', aldus Mazur. De Rechtspraak in Polen staat op het punt om zijn zelfstandigheid te verliezen, benadrukt hij. 'Als wetswijzigingen worden aangenomen, worden het Hooggerechtshof en de Poolse Raad voor de rechtspraak politieke lichamen. De minister van Justitie kan nú al de presidenten van de gerechten selecteren en anderen ontslaan.' Rechters worden in de tussentijd belasterd, zegt Mazur. 'Sinds begin deze maand wordt op televisie en internet een door de regerende partij geïnstigende lastercampagne tegen rechters gevoerd.' Om leden te vinden voor een nieuwe 'disciplinaire kamer' die de Poolse rechters op hun gehoorzaamheid gaat controleren, biedt de regering rechters 40 procent meer salaris dan hun collega's. 'Dat lijkt mij een typisch geval van smeergeld', aldus Darius Mazur.

De Turkse jurist Selim* heeft nog veel meer te stellen met de autoriteiten in zijn land. 'Er is geen onafhankelijke rechtspraak meer in Turkije. De Turkse Rechtspraak is in handen gevallen van de paranoïde sultan Erdogan', aldus de emotionele Selim. Het leek hem beter om niet te melden dat hij zijn opwachting zou maken bij de Dag van de Rechtspraak. 'Ze zullen mijn familie kwaad doen'. Een [interview met Selim](#) staat daarom nu pas op Rechtspraak.nl. Zijn paspoort is ingetrokken en hij zoekt asiel. 'Ik heb 10.000 euro betaald om mijn kinderen naar West-Europa te laten smokkelen. Maar vergeleken met mijn collega's zit ik in de hemel; zij zitten in de gevangenis.'

[> Interview: Selim](#)

[> Interview: Darius Mazur](#)

* De naam Selim is gefingeerd.

Gerlof Meijer

Weinig onderwerpen roepen zoveel discussie op als het strafrecht. 'Je hoort zo vaak: rechters doen maar wat, een taakstrafje hier, een taakstrafje daar', zegt strafrechter Gerlof Meijer. Hoe kan je de dilemma's duidelijk maken waar rechters mee worstelen in hun werk? Meijer maakte er een theatershow van, die volle zalen trekt. Via beruchte strafzaken, zijn eigen praktijkervaring en uitstapjes naar de buurlanden geeft hij een beeld van hoe ons strafrecht werkt, wat daar goed aan is en waarom het soms misgaat. Deze compilatie kregen zijn collega's te zien op de Dag van de Rechtspraak.

Filmpje

Hoe wél innovatie?

De juridische sector is steeds minder goed in staat alledaagse problemen van mensen (echtscheidingen, schulden, ruzies) op te lossen. De partijen die actief zijn in de sector houden elkaar in een houdgreep. Er zijn veel goede bedoelingen en initiatieven, maar ze zetten nauwelijks zoden aan de dijk.

> (zie ook 'Te weinig ruimte voor juridische innovatie')

Hier ging de workshop 'Stilstand is achteruitgang' over. Onder leiding van Maurits Barendrecht (foto) van adviesbureau Hiil werd gezocht naar de vraag hoe wél innovatie tot stand kan worden gebracht. Als casus werd de schuldenproblematiek gebruikt; veel mensen in Nederland hebben schulden en ze komen daar maar moeilijk vanaf, ook al zijn ze van goede wil. Ze worden van het kastje naar de muur gestuurd, bij het ene loket moeten ze dit, bij het andere loket dat.

Het kan anders, leerde de workshop. Leidraad waren 6 verschillende schuldenaren. Wat is er nodig? We moeten huidige modellen durven verlaten. Er is een roep om gedeelde verantwoordelijkheid, snelheid en duidelijkheid. Maak bijvoorbeeld 1 loket van waaruit zijpaden kunnen worden bewandeld, in plaats van 1 route waar niet vanaf mag worden geweken. Aan de hand van de verschillende schuldenaren kan een prototype worden gemaakt waarmee mensen zo efficiënt mogelijk kunnen worden geholpen. Dat prototype moet dan worden getest en verder worden ontwikkeld.

Bekijk het eens van een andere kant

Mensen die na een dramatische levenswending betrokken zijn geraakt bij een rechtszaak, vertelden hoe zij de gang van zaken hebben ervaren. Rechters als toehoorders; normaal is dat omgekeerd. Bekijk het eens van de andere kant, was de uitnodiging in deze workshop.

Elly Winkel vertelde over haar zoon, die 5 jaar geleden is doodgereden op een Haags zebrapad. Een veroordeelde met enkelband was die dag met verlof en had iets te vieren: hij kwam eerder vrij wegens goed gedrag. Hij blowde er flink op los met een vriend. Daarna scheurden ze in 2 auto's door de stad. De man met enkelband kon net op tijd remmen voor het zebrapad, zijn vriend niet. Elly was zo van de kaart dat haar pleegkinderen niet bij haar konden blijven. Ze vertelde over de rechtszaak. Waarom brachten beveiligers van de rechtbank haar niet even naar haar auto, toen ze niet naar buiten durfde omdat de familie van de verdachte daar stond?

Ondernemer Rob Oostdam raakte tijdens de economische crisis diep in de schulden. Hij hoopte op schuldsanering, maar de rechter wees dat af. Ook in hoger beroep. Hadden instanties hem maar beter voorbereid op de vereisten, is zijn verzuchting. Kunnen rechtbanken die instanties niet voorlichten?

Paul van Noort, die sinds zijn scheiding nauwelijks contact heeft met zijn 7-jarige dochter, hekelde Jeugdzorg en de rechters. Die zijn volgens hem altijd op de hand van de moeder. 'Als een vrouw gaat huilen, vindt iedereen haar zielig. Mannen tonen hun emoties anders, die worden boos. Dan word je meteen agressief gevonden.'

Het zijn 3 heel verschillende verhalen die de rechters horen, met als gemeenschappelijk kenmerk: de sprekers zijn intens verdrietig. Wat ze van de Rechtspraak nodig hebben is soms concrete hulp, maar vooral inlevingsvermogen, erkenning en een luisterend oor. Want zaken die voor rechters dagelijkse kost zijn, kunnen het leven van de betrokkenen volledig beheersen.

Maarten van der Weijden

Leukemie, chemo, herstel, urenlange trainingssessies, zuurstoftentjes, lichtbrillen, vishengels, een verbroken relatie en de stelling van Pythagoras...

Zwemkampioen Maarten van der Weijden neemt je op een levendige en meeslepende manier mee op zijn reis van kanker naar Olympisch goud. Onderweg maakt hij duidelijk dat succes weliswaar niet maakbaar is, maar wel binnen handbereik komt als je maar je 'stinkende best' doet.

De Nederlandse rechtspraak behoort ook tot de wereldtop, maar hoe blijven we daar in deze tijden van digitalisering en maatschappelijke verandering?

Luister naar de gouden tips van Maarten.

Kunnen jongeren ook rechter zijn?

Frederique (15) stuurde soms pikante foto's naar haar vriendje. Nu is het uit, want ze zoende met een ander. Haar vriendje stuurde uit wraak alle foto's door in de Whatsappgroep van de klas. Hij hackte ook haar Instagram-account en plaatste daar eveneens de bewuste foto's.

Deze fictieve case werd behandeld door 2 rechters en 4 jongeren van de jongerenrechtbank tijdens de interactieve lezing 'Jongeren op de stoel van de rechter'. De jongerenrechtbank is een Amerikaans fenomeen dat sinds 3 jaar is overgenomen door 3 Amsterdamse middelbare scholen. In de jongerenrechtbank beoordelen jongeren hun medescholieren die iets strafbaars hebben gedaan. Het gaat om kleine delicten, zoals een vechtpartij, en om kleine sancties, zoals een excuusbrief. Doel is het herstellen van verhoudingen.

De jongeren en de rechters namen het publiek mee in het proces van bovengenoemde zaak. Als zij deze zaak te behandelen zouden krijgen, hoe bereiden ze zich dan voor? Wat doen en vragen ze tijdens de zitting en tot welke straf zouden ze komen? De jongeren neigden naar het aanbieden van uitgebreide excuses van het vriendje aan Frederique. Ze vonden het eveneens heel belangrijk dat andere scholieren werden ingelicht over de gevaren van het delen van zulke foto's. De rechters zouden de jongen eerder een forse taakstraf opleggen.

Het publiek verbaasde zich over de deskundigheid van de jongeren. De meesten waren er aan het einde van overtuigd dat de jongerenrechtbank vaak een betere oplossing is dan de juridische weg.

Hoe los je een probleem op als er geen rechter is?

Hij noemt het berechten van de MH-17 verdachten in Nederland 'een groot risico', omdat de arm van de Russische leider Poetin ver reikt. De manier waarop Trump over kernwapens praat is ronduit eng.

Oud-minister en ex-NAVO-baas Jaap de Hoop Scheffer wordt tijdens het Rechtspraak College 'de plooiën gladstrijken' met een spervuur aan vragen geconfronteerd. In een 'College Tour'-achtige setting speelt Takvor Avedissian (president rechtbank Overijssel) voor Twan Huys.

'Het conflict' staat centraal tijdens deze onderhoudende sessie. Hoe los je de kern van het probleem op als er geen beroep op de rechter kan worden gedaan? De Hoop Scheffer legt uit hoe een diplomaat dat doet. Hij ziet wel overeenkomsten met rechters. 'Het is allebei een vak. Je moet niet alleen de *skills* hebben, maar het moet ook in je DNA zitten.' De Hoop Scheffer gaat verder in op actuele thema's: de hervormingsproblemen van de rechtspraak in Oost-Europese landen, het Urgenda-vonnis en de leeftijdsgrens van rechters. 'Als je met een systeem werkt waarbij een rechter kritisch wordt geëvalueerd, zie ik niet in waarom een rechter niet langer kan doorwerken', zegt hij over het laatste onderwerp. De voormalige CDA-leider ziet het verder wel zitten dat rechters diplomaat kunnen worden. Tot slot een tip aan rechters: 'Wees trots op je vak - en straal dit ook uit.'

De wereld volgens Folkert

Kritisch observator. Zo noemt Folkert Jensma, politiek commentator bij NRC Handelsblad, zich graag. In de workshop de 'Wereld volgens Folkert' daagde hij uit om een decennium vooruit te denken.

Terwijl overheidsrechtspraak in de loop der tijd nauwelijks is veranderd, is de wereld dat wel. Dat de uitgangspositie van de rechtspraak sterk is, daar twijfelt Jensma niet aan. Maar als je denkt dat je het goed doet, doe je dan ook het goede? Alternatieve rechtsgangen winnen steeds meer terrein. De toekomst is al begonnen, alleen rechters moeten het op sommige punten nog gaan vormgeven.

Hoe we die toekomst voor ons zien, toetste Folkert Jensma graag aan zijn publiek. Stellingen daagden uit een blik in de toekomst te werpen. Moeten straks alle uitspraken worden gepubliceerd? Kunnen in de toekomst alle zittingen online worden teruggekeken? Is bij elke rechtszaak van tevoren een concept-uitspraak beschikbaar, automatisch gegenereerd door de computer? Hoeft de rechter dan alleen nog maar te kijken of hij hiervan moet afwijken?

Al met al waren de toehoorders kritisch-optimistisch over de vraag of overheidsrechtspraak de toekomst aankan.

Ybo Buruma

Of het nou 90 seconden, 90 minuten of 90 dagen is – Ybo Buruma, raadsheer bij de Hoge Raad, praat ze graag vol over het Nederlands recht. In dit filmpje legt hij het recht uit in 90 seconden.

Filmpje

Napraten met Lord Thomas

'Geen steun van regering'

Na het uitspreken van de Rechtspraaklezing werd er nog nagepraat met Lord Thomas.

Roger John Laugharne Thomas, Baron Thomas of Cwmgiedd, PC, QC, Lord Chief Justice of England and Wales was een bijzondere gast op de Dag van de Rechtspraak. Er moesten stoelen bij in het zaaltje waar deelnemers aan de Dag van de Rechtspraak met Lord Thomas wilden napraten over zijn Rechtspraaklezing. Hij had kennelijk een gevoelige snaar geraakt. Bij raadsheer in de Hoge Raad Ybo Buruma zeker. 'Ik was geroerd'.

Geroerd door de oproep van Lord Thomas aan rechters om moed te tonen en om in het geweer te komen tegen het vernederen van de Rechtspraak. Voor Lord Thomas geen academisch vraagstuk. Hij werd een 'vijand van het volk' genoemd toen het High Court of Justice in november bepaalde dat het parlement, en niet de premier, Brexit moest inluiden. 'Ik heb veel terreurzaken gedaan, maar over mijn veiligheid hoefde ik mij volgens de veiligheidsdiensten geen zorgen te maken. Toen wij vijanden van het volk werden genoemd, was er wél beveiliging. Vergeet niet dat een parlementslid vorig jaar op straat werd vermoord.' Meer dan de bescherming door de politie, hield de steun van zijn collega's hem op de been. 'Maar van de regering kregen we geen enkele steun.'

Dat komt misschien doordat hedendaagse politici niet weten wat onafhankelijke rechtspraak inhoudt, aldus Lord Thomas. 'Vroeger zaten er veel juristen in het parlement, maar die tijd is voorbij. Omgekeerd weten rechters maar weinig van de politiek. Rechters moeten zich daar ook verre van houden ('over Brexit heb ik nog nooit iets gezegd'), maar het is volgens Lord Thomas wel verstandig dat Engelse rechters en parlementariërs elkaar twee keer per jaar informeel ontmoeten. 'Want we moeten elkaar leren begrijpen'.

> [Rechtspraaklezing](#)

Alle sprekers een VR-bril

Alle sprekers, inleiders en workshopverzorgers kregen als dank voor hun inspanningen een Virtual Reality-bril. Met zo'n VR-bril kunnen onder meer speciale apps en games worden bekeken. Sinds kort zijn op rechtspraak.nl rechtbanken en gerechtshoven virtueel te bezoeken.

> [Meer informatie](#)

Wat vonden de bezoekers?

Ook de bezoekers van de Dag werden gevraagd naar hun visie op de toekomst van de rechter. Is deze veranderd door de onderwerpen die voorbij kwamen?

[Filmpje](#)

Wat vindt de straat?

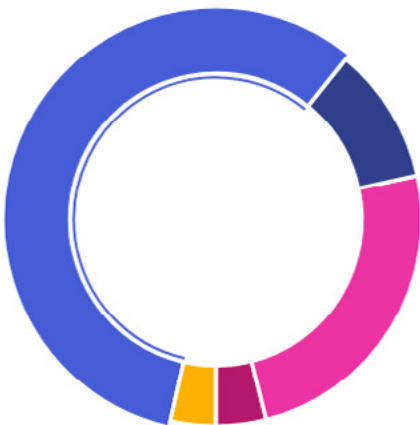
Camjo [Emil Andel](#) vroeg mensen op de markt in Rotterdam en Utrecht naar hoe zij de (toekomstige) rechter zien. Een robotrechter zien de meesten nog niet zitten. [Bekijk de video.](#)

[Filmpje](#)

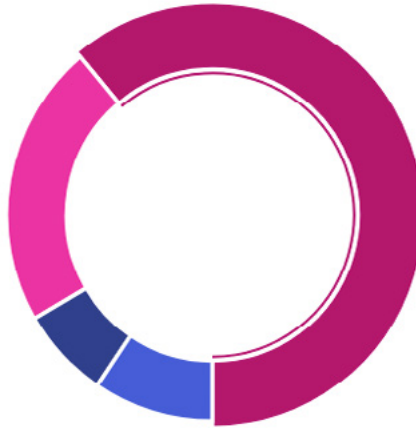
Tijdens het plenaire deel van de Dag van de Rechtspraak werd een enquête gehouden over hoe de Rechtspraak er anno 2017 voor staat. Hoe snel, modern, digitaal is de organisatie?

De staat van de Rechtspraak is te vergelijken met... ?

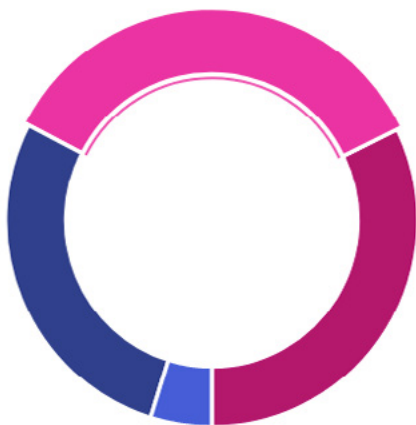
- Tesla (16 personen)
- Volkswagen Golf (119 personen)
- Citroën Eend (50 personen)
- Volvo V70 stationwagen (283 personen)
- De formule 1 wagen van Max Verstappen (14 personen)

Vandaag gaat het over de toekomst van de rechter. Hoeveel % van uw werk wordt over 5 jaar door een robot gedaan?

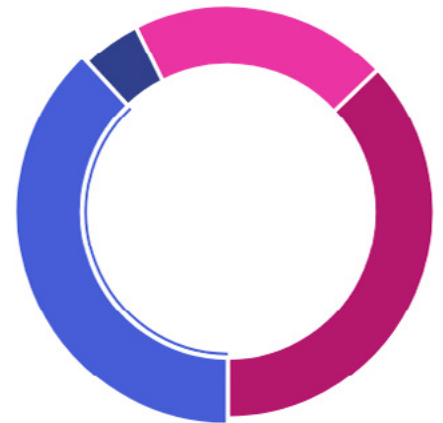
- 0-10% (263 personen)
- 10%-30% (94 personen)
- 30%-60% (28 personen)
- Meer dan 60% (38 personen)

Je kunt zeggen dat carrosserie van de Rechtspraak gevormd wordt door rechters die bij de tijd zijn en zeker niet roestig. Welk rapportcijfer geeft u de Nederlandse rechter voor zijn digitale skills, denk dan aan ICT-basisvaardigheden computational thinking?

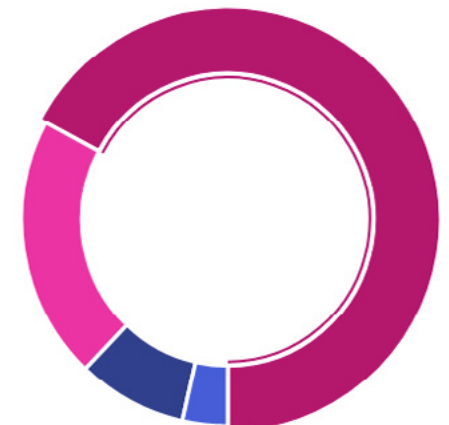
- Lager dan een 3 (163 personen)
- Tussen de 3 en een 5 (178 personen)
- Tussen de 6 en 8 (140 personen)
- Meer dan een 8 (21 personen)

Rechtspraak is openbaar, iedereen kent deze kernwaarde. Over hoeveel jaar moeten alle Rechtspraakdata (van bedrijfsvoeringsinformatie tot zittingsroosters en uitspraken) openbaar toegankelijk zijn op rechtspraak.nl?

- Binnen 2 jaar (158 personen)
- Binnen 5 jaar (85 personen)
- Binnen 10 jaar (17 personen)
- Nooit (162 personen)

In 2018 duren rechtszaken 40% korter dan in 2013, is de ambitie van de Rechtspraak. Hoeveel % bent u het afgelopen jaar sneller gaan werken?

- 0-10% (237 personen)
- 10%-20% (71 personen)
- 20%-40% (28 personen)
- Meer dan 40% (10 personen)

Algehele conclusie

De rechter is een Volvo V70; over 5 jaar worden er nog nauwelijks zaken door robots gedaan; rechters moeten nog werken aan hun digitale vaardigheid; volledige openbaarheid is een utopie; sneller werken is een taai doelstelling.

